

Landskap: Småland ..... Upptecknat av: E. Johansson .....

Härad: Norrvidinge ..... Adress: Plantingsboda, Asa .....

Socken: Asa ..... Berättat av: .....

Uppteckningsår: 1932 ..... Född år ..... i .....

<i>Uppteckningen rör</i>	s.
Tjuvar.	1-2.
"Fördärvet" - plats där slagsmål ägde rum.	2.
Rövare.	3.
Knölpåk som försvarsmedel.	3.
Jägmästaren sköt en råbock - magi.	3-4.
Präst, som kunde betvinga djävulen.	4.
Rackarelottan, -tattarekåring, trollkunnig.	4-5.
Den Onde ville taga barnet från mjölnaren.	5.
Oröginell skomakare.	6-7.
Bygdeoriginal, -"Masse Kalsen."	8-9.
" " "Johannes Prepp."	9.

4760

Till Kronobergs läns Hembygdsförbund!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Härmed några uppteckningar för deltagande i pristävlan som utgår den 15 mars 1932.

1

1: Ett tjuvahie.

På ett ställe i Kråketorps-i Asa socken hagmarker ca 800 meter norr om byn finnes en stor slätt med tätt skog runt omkring. Nära nog i mitten av denna slätt finns ännu lämningar av murverk och sockest^enar efter en stuga som på 1840 a 50 talen var ett riktigt tjuvanäste der mycket vidtberöktade tjuvar hade sitt tillhåll. Tjuvgodset gömdas i skogarna deromkring och delvis nersänkta i en förbiflytande å.

Stugan innehades ^{av en gumme} som hette Los gumme, han hade en hustru som inte var så noga med sin äktenskapliga ärlighet vilket bidrog till att en del dåliga individer gerna höll till der.

Gumme och hans gumma levde huvudsakligen av det tjuvarna drog till dem, vilket i regel bestod av kött, fläsk och spannmål; Esomoftast stals kor och oxar från långa håll som slagtades och gömdas i skogen Hästar stals ofta men dessa såldes på långt avlägsna marknader. Gumme sjelv deltog ej i stöldexpeditionerna utan satt hemma och präglade falska mynt och brände brännvin. Mynten utpräglades bl.a. av en bonde i Kråketorp som reste omkring på marknader och möten.

Skriv endast på denna sida!

forts.

4760

och köpte smör, skinn, vildt m.m. för huvudsakligen falska pängar. Denne ertappades en gång på Vetlanda marknad blev häktad och straffad.

Gumme hade en son och två döttrar. Döttrarna blevo dåliga kvinnor och sonen blev förtennare och dog för omkr. 20 år sen.

2:

Fördervet..

Ett gammalt minne som bör bevaras åt efterverlden är ett ställe i Kråketorp Norreg. i Asa socken. En liten hemmansdel beläget ca 1000 meter norr om Kråketorp ligger invid allmänna vägen Asa-Hullsjö var på 1830 a 40 talen skådeplatsen för vilda orgier. Der bodde en gubbe som sålde brännvin till alla som foro derförbi. Det berättas om de gamla att den manliga delen av kyrkfolket från norra delen av socknen som hade vägen derförbi. På hemvägen från kyrkan stannade alltid gubbarna der och söp och slogs så att de flesta inta kom hem den dagen, och icke alltid dagen derpå heller beroende på hur länge pengarna räckte till.

Stället i fråga blev kallat Fördervet och ännu finns äldre personer som benämmer stället med dett namn.

3:

En rövare.

På den tiden då man körde till Kalmar och "Kalsam" med träaxelvagnar för att byta sig till sill och salt för torkat fläsk och kött, var det en bonde från Penningetorp som varit i Kalmar och hade varit så långt på hemväg att han hade knappt en halv mil igen.

forts.

4760

Då kom en rövare fram ur skogen och följde efter honom, men så länge han var på den egentliga vägen tordes rövaren ej antasta honom, men kommen på avtagsvägen mot hemmet hoppade rövaren upp på bondens lass just i närheten av en liten stuga. I stugan bodde en man som hette Plantan, vilken vid bondens rop kom ut och jagade rövaren på flykten .

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

4: Sötosten.

Jag minns sjelv som en 10 a 12 års pojke då jag brukade följa med min far till Sävsjö då fick man köra hela natten för att komma fram i tid på morgonen. På ett ställe fram mot Sävsjö bodde en sälle som brukade passa på i mörkret och försöka stjäla från bönderna på deras nattliga resor. Och min far tog alltid med sig en bra knölpåk i vagnshäcken, som han kallade sötosten till den rödhårade pojken, vilken icke fick glömmas.

5: Jägmästaren.

Baron Lejonhuvud på Asa herregård hade en gång storkalás och önskade sig en råbock till kalaset varför ett par dagar i förväg tillsade sin jägmästare Petersson att skjuta en sådan. Jägmästaren gick bara och fästade intill dagen för gillet varför baronen blev rasande och gav Petersson en uppsträckning! "Vänta bara" sa jägmästaren. Jag ska nog skaffa råbocken, Och på morgonen för gillet gick jägmästaren ut genom stora allén och derutanför stod en råbock och väntade på honom. Han sköt bocken och bar fram den till baronen dervid det visade sig att bocken hade uppslitna

Skriv endast på denna sida!

forts.

4760

klövar på fötterna, och vid baronens fråga hur herved förhöll sig svarade jägmästaren. "Det är väl ej så underligt" Bocken har sprugfrån Drinkehallen sedan kl. 3 på morgonen.

E. Johansson.

En präst som kunde betvinga djävulen.

6. Omkr. 100 år tillbaka levde och verkade i Tolg en prost som kunde mer än vanligt. (han sades ha studerat i Witteberg). I en by Ödetofta i Tolgs socken spökade det så förskräckligt så folket i husen fick ej någon ro varken natt eller dag. Någon hade dött på stället och hade blivit begravnen i Tolgs nuvarande gamla kyrkogård. På graven fanns alltid ett öppet hål som det var omöjligt att täppa igen, om man täppte till det på dagen så blev det öppet igen på natten. En gammal man som levde för ett 40 tal år tillbaka, Jonas Dnielsson i Plantingsboda berättade att han skjutsade Prosten först till Ödetofta och sedan till kyrkogården en kväll efter mörkrets inbrott. Prosten gick in på kyrkogården en stund varpå han återkom och befallde skjutskarlen att köra hem så fort som hästarna kunde springa, och han tillsade körkarlen att han inte fick se sig tillbaka förrän han kom hem till prostgården igen. Men efter den dagen upphörde spökriet i byn, och graven blev även stilla där efter.

7: På 1870x80 talen bodde i Hultsjö socken en tattarekåring som kallades "rackarelottan". Det sades att hon var av bondeslägt och att hon i sin ungdom blev dömd till döden för barnamord (men då

Skriv endast på denna sida!

forts.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

hon skulle avrättas kom der en fullblodstattare som hette Ulrik och "tog upp henne".i sådant fall fick hon leva om hon ville ansluta sig til tattarna).Denna Lotta gick sedan i bygden och botade folk och kreatur.-hon kunde trolla-och allt möjligt.En gång kom hon till ett torparefolk i Asa socken och ville ha kaffegrädde.Torparen som hette Jonas körde ut Lotta istället.Lotta sade då!Hör du jonas din ko ska i tre da mjölka blo!Torparens hustru som hörde detta blev arg och sa till Lotta.Så sant som Gud lever,och fåen regerar så ska du inte ha nån nötta utå din gredde!En tid derefter kom rackarelottan tillbaka till torparehustrun och bad om förlåtelse ty all hennes grädde hade blivit sur,Torparekaringen kunde alltså"trolla"även hon.

8.

En saga.

Som min gamla mor berättat för sin barn.

Till en mjölnare som hette Jonas i Menteryds kvarn i Asa socken, kom en gång en fin herre in i kvarnen och frågade mjölnaren om han fick det som stod bakom kvarnbingen så skulle han få alla sina kistor och skrin fulla med pengar.Mjölnaren lovade honom det ty han trodde det var någon gammal möbel eller dylikt, men när han såg efter var det hans eget barn som stod bakom bingen.Mjölnaren blev alldeles förtvivlad när han förstod detta och tog sitt barn i försvar.Den fine hern-vilken icke var någon annan än den onde sjelv, ville taga barnet men mjölnaren lyckades med sin vigselring mota den onde ut ur kvarnen och prästen efterskickades som septe präst-kappan om barnet och läste Fader vår, varpå den onde begav sig derifrån.

E. Johansson.

forts.

Skriv endast på denna sida!

4760

9:

En originell skomakare!

För 40 a 50 år sen bodde i Asa socken en skomakare som hette Johan Tall, som i mycket var ganska originell och mycket poetisk.

När hundskatt förförsta gång blev bestämd i Toljs socken, kom en handlande Berg från Tolj och bad skomakaren att han skulle dikta en vers som han ville överlämna till kom.nämnden när han betalade skatten för sin hund 15 kr. för sin hund som hette Betsi. Versen lydde så här.

15 kronor blanka ger sig ut att vanka, för min lilla Betsi kär. För att han skall slippa lida, dödsens skarpa pilar, Det är hon ej vär.

En gång var skomakaren ådömd böter för fylleri. När han infann sig hos länsmannen i Tolj och erlade böterna bad länsman honom vänta så skulle han få utslag (domsutslag) "Nej för satan! sa Johan Tall. Utslag det har jag hört talas om är farligt att ha på kroppen, varpå han sprang derifrån.

Nämde skomakare diktade en skomakarevisa, som följer.

1: Jag är sjelf styman uppå min skuta,
Är icke rädd att i sjön jag stupa.
Ty inga böljer mot rodret slår,
När jag blott seglar bland beck å tråd.

Skriv endast på denna sida!

forts.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

4760

2: Wad är det kan jag ej veta,
Men största sylen han färrså heta.
Och sen fullriggad min skuta står,
Och hela lasten är beck och tråd.

3: Kom upp tag värvning uppå min skuta.
Betaling får ni till full valuta.
Och samma kosten som mor består,
Och hela konsten är beck och tråd.

4: Har någon lust att min visa veta.
Skomakare jag blott endast heta.
I samma socken som prästen vår.
Och postadressen är beck och tråd.

E. Johansson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

4760

Två bygdeoriginal.

1: "Masse Kalsen".

I en stuga vid gården Brätteberg i Asa socken, icke långt från gränsen mellan Kronobergs och Jönköpings län bodde en man som kallades ^Masse Kalsen, Det sades att han i sin ungdom varit en intelligent och tämligen förmögen person, till yrket var han möbelsnickare men genom slarv och dåligt arbete blev han utan arbete. Det sägs att han då börjat bliva underlig och tillbringade sin tid genom att med en gammal bössa och med endast tändhattar, sköt flugor på väggarna i sin stuga.

Omsider tillverkade han ett skåp likt en gammal möbeluppsats med lådor och fack som han fyllde med skrivna bibelspråk och ritade figurer av änglar och apostlar. Detta skåp kallade han för nådastolen. Skåpet bygde han fast vid en lätt trehjulig vagn och så gav han sig ut på vandring. Vilken människa han träffade på sina vandringar bad han att få visa "Nådastolen". När han stannat sitt åkdon på väggkanten tog han av sig hatten, slog upp skåpet, satte upp en svarvad spira på toppen och så lästa han några bibelspråk och förevisade bilderna, sedan räckte han yt hatten och tog gärna emot någon slant för besväret. Derpå plockade han ihop skåpet, lade ena knäet på kärran och sköt sig fram med den andra foten.

Han hade färdats på så sätt även så gott som över hela lan-

forts.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

4760

det varit både i Stockholm och Göteborg flera gånger, till och med en gång i Köpenhamn. På gamla dar omhändertogs han av fattigvården och slutade sina dagar i sin hemsocken.

E. Johansson.

2: Johannes Prepp.

Ett annat original i Asa socken var "Prepp". Han var född och uppfostrad i Asaryd. Tidigt kom han ut i världen för att söka sin lycka. --- I 60 årsåldern kom han tillbaka till sin födelsebygd bärande ett stort tittskåp på ryggen vilket han sedan gick i bygden och förevisade för 10 öre "titten", och detta så länge han orkade vandra och förtjänade sitt uppehälle på detta sätt.

I skåpet visades bilder från alla världens länder, som framvreds från ena kanten av skåpet till den andra undet det att Prepp förklarade bilderna på sitt originella speciella sätt. Så t.ex. visade Vatikanen i Rom talade han om att detta hus hade 365 rum. Även Prepp omhändertogs av fattigvården och slutade sin vandring i sin hemsocken.

----- Detta Tittskåp förvarades efter Prepps död av Asa skyttegille som sedan förevisades på fäster o.d.

E. Johansson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9